

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

С.В. Мітіна

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

***Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та
самостійної роботи***

для здобувачів вищої освіти зі спеціальності С4 Психологія

Київ – 2025 рік

РОЗРОБНИК: доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук Світлана МІТІНА

Рецензент: доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології, філософії та суспільних наук Олена ВЛАСЕНКО

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук Протокол № 1 від 25.08.2025

Методичні рекомендації схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025р.

Голова НМР ННГІ

Сергій ГУБАРЄВ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Соціальна психологія» є обов'язковим компонентом циклу професійне-орієнтованих у підготовці майбутніх фахівців, яка дає можливість здобувачеві вищої освіти ознайомитися з методологічними основами соціальної психології, надати уявлення про загальні закономірності, особливості соціально-психологічних процесів і явищ суспільства, розуміння щодо функціонування та динаміку розвитку груп, впливу групи на особистість і особистості та її діяльності на групу, механізмами соціальної взаємодії та регуляції соціального процесу, а також розуміння ролі особистості у розвитку суспільства.

Мета вивчення дисципліни: ознайомлення студентів з основними поняттями, методологічними основами соціальної психології, надати уявлення про загальні особливості, закономірності й тенденції взаємодії соціально-психологічних процесів і явищ суспільства, місце особистості у соціумі.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Теоретико-методологічні основи соціальної психології

Тема 1: Соціальна психологія як наука.

Соціальна психологія як наука і як соціальне явище. Поняття «соціальна психіка». Об'єкт і предмет соціальної психології. Дискусії з приводу предмета соціальної психології. Мета та напрямки сучасної соціальної психології.

Тема 2: Історія становлення соціальної психології як науки

Історія розвитку соціально-психологічних ідей. Філософський період: соціально-психологічні ідеї у філософських концепціях (Платон, Аристотель, Гоббс, Локк, Гельвецій, Руссо, Гегель).

Період «описової» соціальної психології. Теоретичні концепції XIX ст. «психологія народів» (М.Лацарус, Г.Штейнталь, В.Вундт); «психологія мас» (Г. Тард, Г.Лебон, С. Сігеле), теорія «інстинктів соціальної поведінки» (В. Макдугал). Експериментально-прикладний етап розвитку соціальної психології. Класична теорія організації та управління (Ф.Тейлор, А.Файоль), теорія людських відносин (Е.Мейо). Розвиток соціальної психології в Україні.

Тема 3: Методи дослідження та напрямки сучасної соціальної психології.

Структура та функції сучасної соціальної психології. Методи емпіричного дослідження соціально-психологічних явищ. Спеціалізовані соціально-психологічні методи. Метод соціометричних вимірювань. Контент-аналіз. Напрями прикладної соціальної психології.

Модуль 2. Соціальна психологія особистості, спілкування та взаємодії людей.

Тема 4: Проблема особистості в сучасній соціальній психології

Особистість як біо-психо-соціальна система. Взаємозв'язок індивідуального та соціального в людині. «Я-концепція» як соціально-психологічний феномен.

Соціально-психологічні характеристики особистості: соціальний статус, соціальна роль, соціальна позиція. Різновиди та складови соціального статусу особистості. Соціальна установка особистості її зміст та формування.

Тема 5. Соціалізація і соціальний розвиток особистості.

Поняття та структура соціалізації. Соціальна адаптація та інтеріоризація як форми реалізації процесу соціалізації. Механізми соціалізації: неусвідомлювані (навіювання, зараження, наслідування, конформізм); усвідомлювані (ідентифікація, рефлексія). Соціальна фасилітація. Стадії соціалізації. Політична, економічна, статево-рольова соціалізації. Гендерні норми та гендерні стереотипи суспільства.

Тема 6. Соціально-психологічні закономірності спілкування та взаємодії людей.

Спілкування як соціально-психологічна категорія. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна, афективно-комунікативна. Структура спілкування: комунікативна, перцептивна та інтерактивна сторона спілкування.

Сутність і форми взаємодії та стосунків між людьми. Механізм соціальної взаємодії. Транзактний аналіз Е. Берна. Механізми соціальної перцепції. Каузальна атрибуція. Фундаментальна помилка каузальної атрибуції. Комунікація як вияв міжособових стосунків і взаєморозуміння. Вербальна та невербальна комунікація. Конфліктне спілкування та шляхи його запобігання.

Модуль 3. Соціальна психологія груп.

Тема 7. Група як соціально-психологічний феномен.

Феномен групи та його вивчення соціальною психологією. Психологічні параметри вивчення групи. Основні характеристики групи. Композиція та структура групи, групові процеси. Групові норми і групові санкції. Система групових очікувань (експектацій) Класифікація груп. Проблема великих та малих груп в соціальній психології.

Тема 8. Соціальна психологія малих груп

Соціально-психологічна характеристика малої групи. Головні підходи до вивчення малих груп. Школа „групової динаміки” Класифікація малих груп. Соціально-психологічний клімат в малій групі. Динаміка малих груп. Феномен групового тиску. Конформізм. Інформаційний і нормативний соціальний вплив. Експерименти С. Аша та С.Мілграма. Теорія соціального поштовху. Вплив меншості. Експерименти С. Московічі. Групова згуртованість. Мала група як колектив. Соціально-психологічна характеристика колективу. Лідерство і керівництво в малих групах. Стилі лідерства і керівництва. Проблема прийняття групового рішення. Організація як середня соціальна група.

Тема 9. Соціальна психологія великих груп.

Поняття та характеристика великих груп. Класифікація, структура, загальні ознаки та рівні розвитку великих соціальних груп. Великі групи: стихійні групи та масові рухи. Психологічні явища у великих соціальних групах. Феномен і структура колективної психіки. Психологія мас в концепціях Г.Лебона та Г. Тарда. Нація як велика соціальна група. Національна свідомість і національний характер. Закономірності формування національної свідомості.

Тема 10. Масові психічні явища.

Масові психічні явища. Основні характеристики масових форм поведінки. Натовп як форма масової поведінки людей. Характеристика та рольова диференціація у натовпу. Умови і етапи формування натовпу. Паніка та чутки як феномен натовпу. Специфіка поведінки людини у натовпу. Деіндивідуалізація. Колективне і підсвідоме у натовпу.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Історичний шлях розвитку соціальної психології Питання для обговорення.

1. Зародження соціально-психологічних ідей у філософських концепціях (Платон, Аристотель, Гоббс, Локк, Гельвецій, Руссо, Гегель).
2. Концепція «психології народів»(М.Лацарус, Г.Штейнталь, В.Вундт).
3. Концепція «психології мас» (Г.Тард, Г.Лебон, С.Сігеле).
4. Теорія інстинктів соціальної поведінки В.Мак-Дугалла
5. Теорія людських відносин. Е.Мейо.
6. Класична теорія організації та управління (Ф.Тейлор, А.Файоль),
7. Дискусія 60-х років ХХ ст. щодо предмету соціальної психології.
8. Сучасні дослідження соціальних психологів України.

Література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. ті ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 54 с.

2. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.
4. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: НАВС, 2020. <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/17174>.

Семінарське заняття 2. Методи дослідження та напрямки сучасної соціальної психології.

Питання для обговорення.

1. Структура сучасної соціальної психології та її зв'язок з іншими науками
2. Об'єкт і предмет дослідження соціальної психології.
2. Методи емпіричного дослідження соціально-психологічних явищ.
3. Спеціалізовані соціально-психологічні методи.
4. Метод соціометричних вимірювань.
5. Контент-аналіз у соціально-психологічних дослідженнях.

Література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
2. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.
3. Соціальна психологія: практикум для студентів бакалаврського рівня спеціальності «Психологія» / Т. М. Третьякова, К. П. Лазор, Ю. В. Форманюк. Одеса : НУ «ОЮА», 2021. 53 с. DOI: 10.32837/11300.14395

Інформ.ресурси:

1. www.nbuv.gov.ua/ – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського.
2. Цифрова бібліотека тематичних текстових збірок [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.twirpx.com>

Семінарське заняття 3. Проблема особистості в сучасній соціальній психології,

Питання для обговорення.

1. Особистість як біо-психо-соціальна система.
2. Взаємозв'язок індивідуального та соціального в людині.
3. Поняття соціального типу і соціального характеру особистості.
4. Соціально-психологічні характеристики особистості: соціальний статус, соціальна роль, соціальна позиція.
5. Різновиди та складови соціального статусу особистості.
6. Соціальна установка особистості її зміст та закономірності формування.
7. Ієрархічна структура соціальної установки.
8. Диспозиційна концепція особистості В.О. Ядова

Література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія:

навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

2. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.

3. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: НАВС, 2020.
<https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/17174>.

4. Соціальна психологія: практикум для студентів бакалаврського рівня спеціальності «Психологія» / Т. М. Третьякова, К. П. Лазор, Ю. В. Форманюк. Одеса: НУ «ОЮА», 2021. 53 с.

5. Шахова О. Г. Соціальна психологія особистості. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

2. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Національної Академії педагогічних наук України. Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute>

Семінарське заняття 4. Соціалізація і соціальний розвиток особистості.

Питання для обговорення.

1. Поняття „соціалізація”, „соціальний розвиток”, „формування”, „виховання”, „соціалізованість”, „ресоціалізація” особистості.

2. Неусвідомлювані механізми соціалізації: навіювання, зараження, наслідування, конформізм.

3. Усвідомлювані механізми соціалізації (ідентифікація, рефлексія).

4. Стадії соціалізації.

5. Поняття та форми політичної соціалізації.

6. Когнітивний, афективний та конативний компоненти політичної соціалізації

7. Поняття „економічна соціалізація” та його складових.

8. Поняття та стадії статево-рольової соціалізації.

9. Гендерні норми та гендерні стереотипи суспільства.

Література:

1. Большакова А.М. Соціальна психологія: Конспект лекцій. Харків : ХДАК, 2017. 55 с.

2. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 254 с.

3. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.

4. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: НАВС, 2020.
<https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/17174>.

5. Шахова О. Г. Соціальна психологія особистості. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
2. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Національної Академії педагогічних наук України. Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute>

Семінарське заняття 5. Група як соціально-психологічний феномен.

Питання для обговорення.

1. Поняття та основні характеристики групи.
2. Композиція та структура групи, групові процеси.
3. Система групових очікувань (експектацій)
4. Критерії класифікації груп: великі та малі групи в соціальній психології.
5. Характеристика міжгрупових відносин у соціальній психології.
6. Поняття та чинники *ін-групового фаворитизму* та *аут-групової дискримінації*.
7. Сутність експериментів М.Шеріфа про групову взаємодію як джерело міжгрупових відносин (співробітництва чи ворожості).

Рекомендована література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 254 с.
2. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.
3. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: НАВС, 2020. <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/17174>.
4. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 448 с.
5. Соціальна психологія: практикум для студентів бакалаврського рівня спеціальності «Психологія» / Т. М. Третьякова, К. П. Лазор, Ю. В. Форманюк. Одеса: НУ «ОЮА», 2021. 53 с.

Семінарське заняття 6. Соціально-психологічна характеристика малої групи.

Питання для обговорення.

1. Поняття та класифікація малих соціальних груп.
2. Основні характеристики малої групи: склад, структура, норми, цілі.
3. Соціально-психологічний клімат в малій групі та методи його діагностики.
4. Динаміка малих груп.
5. Феномен групового тиску. Конформізм.
6. Інформаційний і нормативний соціальний вплив.
7. Соціально-психологічна характеристика колективу.
8. Лідерство і керівництво в малих групах.
9. Стили лідерства і керівництва та методи їх діагностики.

Рекомендована література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія:

навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 254 с.

2. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.

3. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 448 с.

4. Основи соціальної психології: навч. посібник /О.А. ДонченкоМ.М. Слюсаревський, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко, Н.В. Хазратова та ін.;за ред. М.М. Слюсаревського. Київ: Міленіум, 2008. 496 с

Семінарське заняття 7. Соціальна психологія великих груп.

Питання для обговорення.

1. Поняття та характеристика великих груп
2. Великі групи: стихійні групи та масові рухи.
3. Психологічні явища у великих соціальних групах
4. Феномен і структура колективної психіки.
5. Психологія мас в концепціях Г. Лебона та Г. Тарда.
6. Нація як велика соціальна група.
7. Національна свідомість і національний характер.
8. Закономірності формування національної свідомості.

Рекомендована література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

3. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.

4. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: НАВС, 2020.

<https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/17174>.

6. Соціальна психологія: практикум для студентів бакалаврського рівня спеціальності «Психологія» / Т. М. Третьякова, К. П. Лазор, Ю. В. Форманюк. Одеса: НУ «ОЮА», 2021. 53 с.

7. Шахова О. Г. Соціальна психологія особистості. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.

Семінарське заняття 7. Натовп як форма масової поведінки людей.

1. Масові психічні явища.
2. Основні характеристики масових форм поведінки.
3. Характеристика та рольова диференціація у натовпу.
4. Умови і етапи формування натовпу.
5. Паніка та чутки як феномен натовпу.
6. Специфіка поведінки людини у натовпу.
7. Причини зміненого стану свідомості людини у натовпу.
8. Деіндивідуалізація. Колективне і підсвідоме у натовпу.
9. Що таке циркулярна реакція та які особливості її прояву
10. Способи впливу на особистість у стихійних групах

Рекомендована література:

1. Большакова А.М. Соціальна психологія: Конспект лекцій. Харків : ХДАК, 2017. – 55 с.
2. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
3. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.
4. Льовочкіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. Київ, 2002.
5. Циба В.Т. Системна соціальна психологія. Навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 328 с

Інформ.ресурси:

1. www.nbuv.gov.ua/ – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
2. Directory of Open Access Books [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.doabooks.org>
3. Цифрова бібліотека тематичних текстових збірок [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.twirpx.com>

4. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Соціально-психологічні закономірності спілкування.

План заняття

1. Поняття та функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна, афективно-комунікативна.
2. Структура спілкування: комунікативна, перцептивна та інтерактивна сторона спілкування.
3. Поняття вербальної та невербальної комунікації.
4. Оптико-кінетична, проксемічна та паралінгвістична знакові системи.
5. Комунікативні бар'єри.

Вправи

1. Складіть картограму особистих успіхів і невдач у міжособистісному спілкуванні, проаналізуйте їх.

п/п	№	Мої невдачі у спілкуванні	Чим вони спричинені (відсутністю яких знань і вмінь)	Які чинники перешкоджають спілкуванню	Що залежить від мене	Що від мене не залежить
	1					

2. Діагностика потреби у спілкуванні (за Ю.Л. Орловим).
3. Напишіть текст рекламного оголошення про курси, на яких навчають мовленнєвій комунікації (вказіть, що саме тут буде вивчатися та яку користь це може принести в житті). *Виберіть найбільш вдалий варіант реклами.*
4. Напишіть твір-есе "Спілкування як потреба життя". (д,з)

Література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
2. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту: Навч.посібник. Київ: Каравела, 2023. 304с.
2. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 448 с.
3. Філоненко М.М. Психологія спілкування: навч. підручник. Київ: «Центр навчальної літератури», 2010. 256с.

Практичне заняття 2. Механізм соціальної взаємодії та соціальної перцепції.

План заняття.

1. Механізм соціальної взаємодії. Транзактний аналіз Е. Берна.
2. Поняття та механізми соціальної перцепції. Комунікативні бар'єри.
3. Каузальна атрибуція. Фундаментальна помилка каузальної атрибуції..
4. Особливості конфліктного спілкування.
5. Методи попередження і розв'язання соціально-психологічних конфліктів.

Вправи

1. Напишіть коротку промову на одну з запропонованих тем:
"Чудова думка втрачає всю свою цінність, якщо вона погано висловлена" (Вольтер).
"Скажи будь-що, щоб я тебе побачив" (Сократ).
2. Діагностика за методикою "Транзактний аналіз спілкування" (Е.Берн)
3. Опишіть будь-який конфлікт, який був у Вашому житті, визначте в ньому елементи формули конфлікту і зобразіть карту конфлікту. Намагайтесь проаналізувати, які тактики поведінки використовуються учасниками конфлікту, і відповідно, чи можна вирішити такий конфлікт. Які методи для конструктивного вирішення Ви запропонуєте?

Література:

1. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
2. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту: Навч.посібник. Київ: Каравела, 2023. 304с.
2. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 448 с.
3. Філоненко М.М. Психологія спілкування: навч. підручник. Київ: «Центр навчальної літератури», 2010. 256с.

5. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Зміст завдання	Форма звітності
1.	Аналіз першоджерел, складання опорного конспекту з вивченої теми, підготовка повідомлення, розробка презентації, проведення соціометрії (Я.Морено).	Письмовий звіт (модуль I)
2.	Написання есе, підготовка повідомлення, складання кросворду, таблиць, схем, відпрацювання навичок комунікації, проведення діагностики Транзактний аналіз Е. Берна. Вивчення та аналіз додаткової літератури Алан Піз «Мова рухів тіла».	Письмовий звіт (модуль II)
3.	Перегляд і психологічний аналіз навчальних відео-матеріалів: експерименти С. Аша, С.Мілграма, С. Московічі, Стэнфордский тюремний експеримент Ф. Зимбардо. Вивчення та аналіз додаткової літератури (Г. Лебон «Натовп»).	Письмовий звіт (модуль III)

5.2 Тематика самостійної роботи здобувачів

п/н	Зміст навчального матеріалу	Вид діяльності	Кількість годин за формами здобуття освіти	
			очна (ден)	заочна
1	Тема 1. Соціальна психологія як наука.	Складання опорного конспекту з вивченої теми, аналіз літератури.	7	11
2	Тема 2. Історія становлення соціальної психології як науки	Аналіз першоджерел, підготовка повідомлення, розробка презентації.	7	11
3	Тема 3. Методи дослідження та напрямки сучасної соціальної психології.	Аналіз літератури. Підготовка повідомлення, проведення соціометрії (Я.Морено).	7	11
4	Тема 4. Проблема особистості в сучасній соціальній психології	Аналіз літератури. Аналіз практичних ситуацій; психологічний аналіз фільму Стэнфордский тюремний експеримент Ф. Зимбардо.	8	11
5	Тема 5. Соціалізація і	Аналіз літератури.	7	11

	соціальний розвиток особистості.	Вирішення практичних ситуацій.		
6	Тема 6. Соціально-психологічні закономірності спілкування та взаємодії людей	Вирішення практичних ситуацій, написання есе, відпрацювання навичок комунікації, проведення діагностики Транзактний аналіз Е. Берна. Вивчення та аналіз додаткової літератури	8	11
7	Тема 7. Група як соціально-психологічний феномен.	Аналіз літератури, підготовка повідомлення, розробка презентації. психологічний аналіз навчальних відео-матеріалів: експерименти С. Аша.	8	11
8	Тема 8. Соціальна психологія малих груп	підготовка повідомлення, розробка презентації, аналіз практичних ситуацій. психологічний аналіз навчальних відео-матеріалів: експеримент С.Мілграма,	8	11
9	Тема 9. Соціальна психологія великих груп.	Аналіз літератури, підготовка повідомлення, розробка презентації,	8	11
10.	Тема 10. Масові психічні явища. Натовп як форма масової поведінки людей.	Аналіз першоджерел, підготовка повідомлення, розробка презентації, аналіз практичних ситуацій	8	11
	Всього		76	110

5.2. Матеріали для самоконтролю

Тема 1. Соціальна психологія як наука і як соціальне явище.

1. Визначте об'єкт та предмет соціальної психології.
2. У чому полягають функції соціальної психології як науки.
3. Головні завдання сучасної соціальної психології.
3. Проаналізуйте співвідношення поняття «індивідуальна» та «соціальна психіка».

4. Форми існування соціально-психологічних явищ
5. У чому полягала дискусія з приводу предмета соціальної психології.
6. Чи можна погодитися з тим, що соціальна психологія посідає проміжне місце між психологією та соціологією як двома “батьківськими” науками і виконує функцію “коридору”, яким вони між собою сполучаються?

Тема 2: Історія становлення соціальної психології як науки

1. Передумови виникнення соціальної психології.
2. Охарактеризуйте основні періоди у становленні соціальної психології як науки.
3. Що зумовило перехід соціальної психології до експериментального етапу розвитку, коли він відбувся і в чому полягав?
4. Як розвивалася соціальна психологія в Америці та Західній Європі протягом ХХ ст.? Які основні здобутки мають її американська і західноєвропейська гілки?
5. Що мали спільного і чим різнилися траєкторії становлення та розвитку соціальної психології в країнах Заходу і на теренах колишнього СРСР?
6. Як відбувалися становлення і розвиток соціальної психології в Україні?
7. У чому полягає зв'язок соціальної психології з іншими науками.
8. Поясніть суть заклику В. А. Роменця: “Психологія має повернутися до самої себе”.

Тема 3: Методи дослідження та напрямки сучасної соціальної психології.

1. Схарактеризуйте структуру сучасної соціальної психології як психологічної науки.
2. Які ви можете назвати принципи соціально-психологічного пізнання?
3. Порівняйте між собою методи тестування, спостереження, експерименту. Придумайте випадки, у яких кожен з методів був би найоптимальнішим (тобто дав би найдостовірніші результати).
4. Проаналізуйте методи опитування, контент-аналізу, експертної оцінки з погляду їхніх дослідницьких можливостей та обмежень у соціально-психологічних дослідженнях.
5. Розкрийте сутність проблеми кількісних і якісних методів соціально-психологічного дослідження. Чи варто абсолютизувати різницю між ними?
6. У чому полягає сутність методу соціометричних вимірювань? Охарактеризуйте його діагностичні можливості.

Тема 4: Проблема особистості в сучасній соціальній психології

1. Проаналізуйте взаємозв'язок індивідуального, особистісного та соціального в людині.
2. Поясніть суть поняття соціального типу і соціального характеру особистості.

3. Охарактеризуйте основні соціальні типи особистості, як вони співвідносяться із «соціальною зрілістю» особистості

4. Поясніть співвідношення поняття «соціальний статус», «соціальна роль», «соціальна позиція» особистості.

5. Чи є різниця у розумінні поняття «установки» у загальної та соціальної психології? У чому вона полягає?

6. Поясніть сутність поняття «соціальна установка».

7. Окреслити фактори, що впливають на формування соціальної установки.

8. Доведіть що «Я-концепція» особистості - це соціально-психологічний феномен.

Тема 5. Соціалізація і соціальний розвиток особистості.

1. Як ви розумієте значення соціалізації та індивідуалізації для розвитку особистості?

2. Порівняйте макро-, мезо- і мікрофактори, що впливають на соціалізацію особистості.

3. Чи є різниця у розумінні соціалізації представниками біхевіоризму та гуманістичної психології? У чому вона полягає?

4. Що таке соціальна ідентичність та відміну від ідентичності особистісної?

5. Визначити поняття „економічна соціалізація” та її складові

6. У чому полягає соціалізуюча функція грошей?

7. Як впливають гендерні стереотипи суспільства на статево-рольову соціалізацію?

8. Поясніть сутність політичної соціалізації та окреслити її складові.

9. Як впливають трансформаційні процеси суспільства на політичну соціалізацію особистості?

Тема 6. Соціально-психологічні закономірності спілкування та взаємодії людей.

1. Наведіть відомі Вам визначення поняття "спілкування". "Розведіть" поняття "спілкування" і "комунікація".

2. Чим відрізняється соціально-психологічний аспект дослідження спілкування від загальнопсихологічного?

3. Як Ви розумієте зв'язок «соціальної позиції» і «соціальної ролі» в спілкуванні? Чи впливає цей зв'язок на зміст спілкування?

4. Поясніть відмінності вербального та невербального спілкування

5. Що таке монологічне спілкування, імператив і маніпуляція?

6. Покажіть на прикладах значення жестів, які ми використовуємо при міжособистісному спілкуванні.

7. Що таке проксеміка? Дайте характеристику зонам міжособистісного спілкування.

8. Що таке фізіогноміка? Назвіть видатних вчених, які причетні до такого роду

знань. Яке місце посідає фізіогноміка в теорії соціальної перцепції?

9. У чому полягає проблема точності міжособистісної перцепції? Чи можна розвинути перцептивні здібності за допомогою тренінгу?

10. Що таке каузальна атрибуція? Визначте умови, що спричиняють фундаментальну помилку каузальної атрибуції.

11. Розкрийте сутність "ефекту ореолу", окреслити фактори, що впливають на цей ефект.

12. Які фактори впливають на виникнення конфліктного спілкування та визначити умови його запобігання.

Тема 7. Група як соціально-психологічний феномен.

1. Що таке група з погляду соціальної психології? Наведіть приклади груп та сукупностей людей, що не є групами.

2. Що являють собою кількісні межі групи? Схарактеризуйте "нижню" і "верхню" кількісні межі групи з погляду соціальної психології.

3. Як класифікують групи у соціальній психології?

4. Поясніть, яким чином вивчення складу і структури групи дає змогу з'ясувати психологічні особливості групи, спрогнозувати її поведінку?

5. Що таке групова поведінка і чим вона відрізняється від поведінки індивідуальної? Наведіть приклади.

6. Поясніть, що таке груповий тиск і в чому він себе виявляє. Наведіть приклади із життя.

7. Як функціонують групові норми і групові санкції?

8. Дайте визначення групової згуртованості. Які чинники зумовлюють згуртованість групи?

9. Схарактеризуйте феномен міжгрупових відносин. У чому їх принципова відмінність від стосунків міжособових?

10. Чи достатньо для виникнення міжгрупової дискримінації усвідомлення людиною факту своєї групової належності? Відповідаючи, використайте результати експерименту Г. Теджфела.

Тема 8. Соціальна психологія малих груп

1. Як здійснюється групоутворення і розвиток малої групи?

2. Назвіть етапи розвитку малої групи за Б. Такменом.

3. Схарактеризуйте концепції розвитку малої групи, запропоновані А. В. Петровським і Л. І. Уманським.

4. Назвіть і поясніть дію основних механізмів групової динаміки.

5. У чому полягають феномени соціальної фасилітації і соціальної інгібіції?

6. Розкрийте сутність експериментів С. Аша і С. Шехтера, присвячених груповому тиску.

7. Поясніть явища конформності і нонконформізму. Як реагує група на нонконформну поведінку своїх членів?

8. У чому суть експериментів С. Московічі, що мали на меті вивчення впливу меншості на групову більшість?
9. Схарактеризуйте закономірності ухвалення рішень у малих групах.
10. У чому полягає відмінність між лідерством і керівництвом в малих групах.
11. У чому полягає психологічна специфіка організації як середньої соціальної групи?

Тема 9. Соціальна психологія великих груп.

1. У чому полягає специфіка великих груп порівняно з середніми і малими групами?
2. У чому полягають принципові психологічні відмінності між сталими і тимчасовими групами?
3. Дайте соціально-психологічну характеристику нації як сталій соціальній групі.
4. Що означає національний характер і що детермінує його формування?
5. У чому полягає специфіка аудиторії засобів масової комунікації як тимчасової великої групи?
6. Що таке колективна психіка? Які функції в житті великої групи (суспільства) та особистості виконує колективна психіка?
7. Схарактеризуйте структуру колективної психіки.
8. Що таке колективне несвідоме? Назвіть його рівні та наведіть приклади проявів.

Тема 10. Масові психічні явища. Натовп як форма масової поведінки людей.

1. Які психічні явища можна вважати масовими? Що в них схожого і чим вони різняться?
2. Назвіть основні психологічні характеристики натовпу як тимчасової групи.
3. Чим відрізняється чутка від звичайного інформаційного повідомлення?
4. Назвіть психологічні фактори поширення чуток.
5. У чому полягає суть паніки як психічного стану?
6. Як виражається панічна реакція на рівні масової поведінки?
7. Якими є типові передумови виникнення паніки та шляхи її запобігання?

5.3. Індивідуальні завдання

Теми рефератів, презентації, індивідуальних, творчих робіт з соціальної психології

1. Проблеми та перспективи розвитку сучасної вітчизняної соціальної психології.
2. Сучасні зарубіжні дослідження у галузі соціальної психології.

3. Історія становлення і розвиток соціальної психології в Україні.
4. Когнітивістська концепція міжгрупових відносин А. Теджфела.
5. Теорія «соціальних уявлень» С. Московічі.
6. Соціально-екологічна теорія У. Бронфенбреннера
7. Мода як соціально-психологічне явище.
8. Соціально-психологічні механізми виникнення та поширення чуток.
9. Паніка як феномен натовпу
10. Системно-процесуальна модель розвитку групи М. Чемерса.
11. Соціально-психологічні механізми *ін-групового фаворитизму та аут-групової дискримінації*.
12. Структура та особливості функціонування злочинних груп
13. Теорії сутності і виникнення лідерства
14. Причини популярності та особливості впливу лідера на групу.
15. Образи найбільш значущих лідерів у світовій історії
16. Гендерні відмінності у сприйнятті привабливості чоловіків і жінок
17. Соціально-психологічна концепція колективу А.С.Макаренка.
18. Теорії міжособистісної взаємодії Дж. Міда , Г. Блумера (символічний інтеркціонізм).
19. Роль фізіогноміки у процесі соціальної перцепції .
20. Дослідження соціальної установки у різних психологічних теоріях (Д.М. Узнадзе, У.Томас, Ф.Знанецький, М.Смит, Р.Лапьер тощо).
21. Двофакторна модель розвитку групи Б.Такмена.
22. Складові та основні сфери політичної соціалізації особистості.
23. Психологічний вплив пропаганди та агітації на особистість.
24. Роль грошей у процесі економічної соціалізації особистості.
25. Гендерна специфіка соціальної поведінки (агресії, конформізму, альтруїзму тощо).
26. Вплив гендерних стереотипів суспільства на статево-рольову соціалізацію.
27. Вплив трансформаційних процесів суспільства на політичну соціалізацію особистості.
28. Проблема кіберсоціалізації особистості у сучасному світі.
29. Причини мобінгу в групі, методи профілактики.
30. Соціально-психологічні складові менталітету української нації.

5.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Предмет, об'єкт та завдання соціальної психології як науки.
2. Етапи розвитку соціально-психологічних ідей.
3. Зародження соціально-психологічних ідей у філософських концепціях (Платон, Аристотель, Гоббс, Локк, Гельвецій, Руссо, Гегель).
4. Перші соціально-психологічні теорії: психологія мас (Г.Тард, Г.Лебон, С.Сігеле). психології народів (М.Лацарус, Г.Штейнталь, В.Вундт), теорія інстинктів соціальної поведінки В. Мак Дугала.
5. Експериментально-прикладний етап розвитку соціальної психології: теорія людських відносин. Е.Мейо, теорія організації та управління (Ф.Тейлор,

А.Файоль),

6. Сучасні дослідження соціальних психологів України.
7. Основні методи дослідження в соціальній психології.
8. Метод соціометричних вимірювань Я. Морено.
9. Особистість як біо-психо-соціальна система. Взаємозв'язок індивідуального та соціального в людині.
10. Соціально-психологічні характеристики особистості: соціальний статус, соціальна роль, соціальна позиція.
11. Різновиди та складови соціального статусу особистості.
12. Соціальна установка особистості її зміст, структура та закономірності формування.
13. Взаємозв'язок поняття „соціалізація”, „соціальний розвиток”, „соціалізованість” та „ресоціалізація” особистості.
14. Неусвідомлювані механізми соціалізації: навіювання, зараження, наслідування, конформізм.
15. Усвідомлювані механізми соціалізації (ідентифікація, рефлексія).
16. Структура, форми, засоби та стадії соціалізації.
17. Поняття, форми та складові політичної соціалізації особистості.
18. Поняття „економічна соціалізація” та її складові.
19. Поняття та стадії статево-рольової соціалізації.
20. Гендерні норми та гендерні стереотипи суспільства.
21. Поняття, функції та структура спілкування.
22. Поняття та засоби вербальної та невербальної комунікації.
23. Механізм соціальної взаємодії. Транзактний аналіз Е. Берна.
24. Поняття та механізми соціальної перцепції.
25. Каузальна атрибуція. Фундаментальна помилка каузальної атрибуції.
26. Особливості та причини конфліктного спілкування.
27. Методи попередження і розв'язання соціально-психологічних конфліктів.
28. Поняття та класифікація груп у соціальній психології.
29. Основні характеристики малої групи: склад, структура, норми, цілі.
30. Групова динаміка та групові процеси.
31. Система групових очікувань (експектацій). Групові санкції.
32. Соціально-психологічний клімат в малій групі та методи його діагностики.
33. Феномен групового тиску. Конформізм. Сутність експериментів С. Аша і С. Шехтера.
34. Інформаційний і нормативний соціальний вплив.
35. Соціально-психологічна характеристика колективу.
36. Лідерство і керівництво в малих групах.
37. Стили лідерства і керівництва та методи їх діагностики.
38. Психологічна характеристика лідерів у соціальних групах
39. Характеристика міжгрупових відносин у соціальній психології. Сутність експериментів М. Шеріфа
40. Феномен і структура колективної психіки.
41. Великі групи: стихійні групи та масові рухи.
42. Масові психічні явища.

43. Основні характеристики масових форм поведінки.
44. Натовп та його психологічні механізми функціонування (Лебон, Тард).
45. Умови і етапи формування натовпу.
46. Паніка та чутки як феномен натовпу.
47. Специфіка поведінки людини у натовпу.
48. Причини зміненого стану свідомості людини у натовпу.
49. Деіндивідуалізація. Колективне і підсвідоме у натовпу.
50. Нація як велика соціальна група. Закономірності формування національної свідомості.

5.5 Тестові завдання для самоконтролю знань

1. Соціальна психологія – область психологічної науки, яка вивчає:
 - а) закономірності формування і розвитку психіки людини;
 - б) закономірності поведінки, діяльності і спілкування людей, включених в різноманітні соціальні групи;
 - в) закономірності виникнення і розвитку різних соціальних явищ і процесів.
2. Об'єктом соціальної психології є:
 - а) суспільство;
 - б) окрема особистість;
 - в) люди в соціальних групах та самі групи.
3. Предметом соціальної психології є:
 - а) закономірності поведінки, діяльності і спілкування людей в соціальних групах;
 - б) суспільні відносини;
 - в) психіка окремої особистості.
4. Психологічний вплив в соціальній психології це:
 - а) застосування у міжособистісній взаємодії психологічних засобів з метою впливу на стан, думки, почуття, дії іншої людини;
 - б) властивість, особистісна якість, сутнісна сила людини, які виявляються у здатності впливати на іншу особу спонукальним, стримуючим, заспокійливим або іншим розливальним способом, змінюючи не тільки її поведінку, а й погляди, мотиви, свідомість, характер;
 - в) процес і результат зміни одним індивідом поведінки, установок, намірів, уявлень, оцінок іншого індивіда.
5. Оцінити згуртованість групи можна за допомогою наступного

методу:

- а) спостереження;
- б) соціометрія;
- в) анкетування.

6. Засновником школи „групової динаміки” вважають:

- а) Е.Мейо;
- б) Б.Скінера;
- в) К.Левіна.

7. Феномен групового тиску в соціальній психології отримав назву:

- а) нормативний вплив;
- б) конформізм;
- в) рефлексія.

8. До статусно-рольових характеристик особистості відносять:

- а) позиція;
- б) гендер;
- в) роль;
- г) статеву роль.

9. Процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в певному суспільстві. Це-

- а) соціалізація;
- б) соціальна адаптація;
- в) інтеріоризація.

10. Певні правила, стандарти поведінки, вироблені групою для забезпечення спільної діяльності її членів, це:

- а) групові ролі;
- б) групові процеси;
- в) групові норми.

11. Психологічний вплив на особистість у процесі спілкування і взаємодії, який передає певні настрої, спонуки не через свідомість та інтелект, а через емоційну сферу:

- а) переконання;
- б) зараження;
- в) навіювання
- г) наслідування..

12. Метод свідомого та організованого впливу на психіку індивіда через

звернення до його критичного судження:

- а) переконання;
- б) зараження;
- в) навіювання;
- г)наслідування..

13. Процес орієнтації на певний приклад, взірець, повторення і відтворення однією людиною дій, вчинків, жестів, манер, інтонацій іншої людини, копіювання рис її характеру та стилю життя:

- а) переконання;
- б) зараження;
- в) навіювання;
- г)наслідування..

14.Процес впливу на психічну сферу людини, пов'язаний з істотним зниженням її критичності до інформації, що надходить, відсутністю прагнення перевірити її достовірність, необмеженою довірою до її джерел.

- а) переконання;
- б) зараження;
- в) навіювання;
- г)наслідування..

15.Схильність індивіда піддаватися думці групової більшості, реальному чи уявному тиску групи:

- а) конформізм,
- б) конформна поведінка;
- в) конформність.

16.Теорія інстинктів соціальної поведінки належить:

- а) В.Вундту;
- б) Г.Лебону;
- в) В.Мак-Дугаллу.

17.Вплив присутності однієї чи кількох осіб на поведінку чи діяльність іншої:

- а) соціальна фасилітація;
- б)соціальна інгібіція;
- в)наслідування.

18. Аспект спілкування, що виявляється в організації людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, досягнення спільної мети:

- а) комунікація;
- б) інтеракція;
- в) перцепція.

19. Процес сприймання людини людиною:

- а) комунікація;
- б) інтеракція;
- в) перцепція.

20. Особливий спосіб розуміння іншої людини, коли домінує не лише раціональне, а емоційне сприйняття її внутрішнього світу:

- а) емпатія
- б) рефлексія
- в) атракція

6. Критерії та система оцінювання результатів навчання

6.1. під час семінарського заняття

5 бали отримує студент, який повно, логічно і послідовно розкриває зміст питання, активно бере участь в дискусії впродовж усього заняття

- відповідь свідчить про всебічні, систематизовані, глибокі знання,
- вільно володіє теоретичними основами і термінологією,
- правильно застосовує одержані знання для розв'язання практичних завдань;

- творчо вирішує поставлені завдання,
- гнучко використовує міжпредметні зв'язки в узагальненні інформації,

3 бали виставляється студенту за умови, що він:

- володіє понятійним апаратом з теми,
- правильно розкриває основний зміст матеріалу, але у відповіді припускається помилок,

- у цілому вирішує поставлені завдання, правильно використовує знання при розв'язанні практичних завдань але допускає 1 - 2 незначні помилки;

2 бали виставляється, якщо студент в основному:

- бере участь у дискусії, але припускається помилки,
- зміст окремих питань викладає частково, непослідовно,
- відповідь виявляє прогалини у знаннях.

1 бал отримує студент, якщо він присутній на занятті, але не бере активну участь в обговоренні питань.

6.2 Критерії оцінювання реферату:

Максимальну оцінку 10 балів студент отримує, якщо оформлення та зміст реферату відповідає загальним вимогам:

- відповідність змісту роботи теми реферату;
- знання досягнень науки, монографічної та періодичної літератури за темою;
- грамотність, науковий стиль викладання;

- логічність і аргументованість викладення матеріалу;
- несуперечливість понятійного апарату;
- інформативність і наочність поданого матеріалу в таблицях, схемах, рисунках.

- представленість результатів роботи у висновках;
- відповідність висновків поставленим завданням.
- Відповідність оформлення роботи вимогам державного стандарту;
- чіткість, логічна послідовність і структурованість тексту;
- правильність оформлення графічного матеріалу (таблиць, рисунків тощо).

Оцінювання усної доповіді

- чіткість викладання змісту реферата на захисті ;
- правильність відповідей на запитання;
- уміння вести дискусію;
- володіння професійною мовою і термінологічне відповідність.

6.3 Критерії оцінювання мультимедійної презентації:

Максимальну оцінку 10 балів студент отримує, якщо оформлення та зміст презентації відповідає наступним вимогам:

- повнота розкриття теми;
- структуризація інформації;
- наявність і зручність навігації;
- відсутність граматичних, орфографічних і мовленнєвих помилок;
- відсутність фактичних помилок, достовірність поданої інформації;
- наявність і правильність оформлення обов'язкових слайдів (титульний слайд, зміст, список використаних джерел);
- оригінальність оформлення презентації;
- обґрунтованість і раціональність використання засобів мультимедіа та анімаційних ефектів;
- придатність презентації для обраної цільової аудиторії;
- грамотність та естетичність використання кольорового оформлення;
- використання авторських ілюстрацій, фонів, фотографій, відеоматеріалів;
- грамотність і чіткість мовлення;
- наявність, обґрунтованість і доцільність використання фонового звуку;
- розміщення і комплектування об'єктів;
- єдиний стиль слайдів.

Оцінка оголошується одночасно всім студентам, які захищали реферат або презентацію, в день захисту.

6.4 Критерії оцінювання підсумкового контролю

На «відмінно» (5 балів) оцінюється відповідь, в якій студент продемонстрував коректне володіння термінологією, ґрунтовні систематичні знання курсу, аналізує основні теорії особистості, вміння логічної послідовно викладати теоретичний матеріал та вміння співвідносити його з практичними завданнями соціальної роботи.

На «добре» (4бала) оцінюється відповідь, в якій студент виявив повні знання теоретичних основ відповідно до програми курсу, обізнаність щодо структури, основних механізмів розвитку особистості, знання основних теорій особистості.

На «задовільно» (3 бала) оцінюється відповідь, в якій студент виявив часткові знання щодо структури, механізмів розвитку особистості та основних теорій особистості.

На «незадовільно» (1-2 бала відповідно «FX» оцінки ECTS) оцінюється відповідь , в якій студент виявив поверхові знання з теоретичних основ курсу, невміння пояснити будь-які механізми розвитку особистості, не може назвати відомих персонологів.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Большакова А.М. Соціальна психологія: Конспект лекцій. Харків : ХДАК, 2017. –55 с.
2. Волянчук Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
3. Горностай П.П., Слюсаревський М.М., Татенко В.О. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ: Талком, 2018. 580 с.
4. Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія: Підручник. Київ: Либідь, 2008. 301 с.
5. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2010. 649 с.
7. Основи соціальної психології: навч. посібник /О.А. ДонченкоМ.М. Слюсаревський, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко, Н.В. Хазратова та ін.;за ред. М.М. Слюсаревського. Київ: Міленіум, 2008. 496 с.
8. Соціальна психологія: практикум для студентів бакалаврського рівня спеціальності «Психологія» / Т. М. Третьякова, К. П. Лазор, Ю. В. Форманюк / – Одеса : НУ «ОЮА», 2021. – 53 с. DOI: 10.32837/11300.14395
9. Шахова О. Г. Соціальна психологія особистості. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.

Додаткова

1. Зубенко Л.Г., Немцов В.Д. Культура ділового спілкування: Навч. посібник. Київ: «ЕксОб», 2002.- 200 с.
2. Львовчикіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. Київ, 2002.

3. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 448 с.
4. Пірен М.І. Етнополітичні процеси в сучасній Україні: Навчальний посібник. Київ, 1999. 204с.
5. Русинка І.І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами: Навч.посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2007. С.11-31.
6. Філоненко М.М. Психологія спілкування: навч. підручник. Київ: «Центр навчальної літератури», 2010. 256с.
7. Циба В.Т. Системна соціальна психологія. Навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. – 328 с

Інформаційні ресурси

1. <http://catalogue.nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України, каталог книжкових та спеціальних видань.
2. <http://www.gntb.n-t.org> – Державна науково-технічна бібліотека України.
3. www.nbuv.gov.ua/ – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського.
4. Directory of Open Access Books [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.doabooks.org>
5. <http://www.iworld.ru/attachment.php?barcode=978591180703&at=exc&n=0>
6. <http://studentam.net.ua/content/view/3171/86/>
7. http://www.cul.com.ua/preview/sotcialna_psihologija-Moskalenko.pdf
8. Цифрова бібліотека тематичних текстових збірок [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.twirpx.com>